

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 05.04.2024 Kabul/Accepted: 13.05.2024

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 303-319.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KADINLIK ALGISI: EVLİLİK HOŞNUTSUZLUĞU VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN YORDAYICILIĞIⁱ

Hilal TURAN ÇOLAKⁱⁱ, Hasan ATAĞⁱⁱⁱ

Öz

Bu araştırmanın temel amacı özel gereksinimli çocuğu olan annelerin kadınlığa dair algılarını incelemek ve evlilik hoşnutsuzluğu ile psikolojik sağlamlığın kadınlık algısının yordayıcıları olup olmadığını belirlemektir. Bu amaç kapsamında özel gereksinimli çocuğu bulunan 313 anneye uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplamak için kişisel bilgi formu, Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelere Yönelik Kadınlık Algısı Ölçeği, Evlilik Hoşnutsuzluk Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde tek yönlü ANOVA ve regresyon gibi istatistiklerden faydalanılmıştır. Yapılan analizlerde geliştirilen kadınlık algısı ölçeğinin puanlarının annenin yaşı, eğitim düzeyi, çocuğun yaşı ve eş desteği değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizi bulgularına göre ise evlilik hoşnutsuzluğunun kadınlık algısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken; psikolojik sağlamlığın anlamlı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın özel gereksinimli çocuğu olan annelerle yapılacak çalışmalar için önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadınlık Algısı, Evlilik Hoşnutsuzluğu, Sağlamlık.

Perception of Femininity of Mothers with Children with Special Needs: Prediction of Marital Dissatisfaction and Psychological Resilience

Abstract

The primary objective of this study is to investigate the perceptions of femininity among mothers who have children with special needs, while also assessing whether factors such as marital dissatisfaction and psychological resilience play a role in shaping these perceptions. A sample of 313 mothers, each with a child having special needs, was selected using appropriate sampling techniques. Data were collected through the administration of various instruments including a demographic questionnaire, the Femininity Perception Scale for Mothers of Children with Special Needs, the Marital Dissatisfaction Scale, and the Brief Resilience Scale. Statistical analyses, such as one-way ANOVA and regression, were conducted to analyze the data. Results indicated significant variations in scores on the femininity perception scale based on the mother's age, educational background, the age of the child, and levels of spousal support. However, hierarchical regression analysis demonstrated that while marital dissatisfaction did not exert a significant influence on femininity perception, psychological resilience emerged as a significant predictor. This study is anticipated to make substantial contributions to the existing literature concerning mothers of children with special needs, shedding light on the intricate

ⁱ Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir ve 13. Ulusal Özel Eğitim Öğrenci Kongresi'nde Bildiri olarak sunulmuştur.

ⁱⁱ Psikolog, Gençlik ve Spor Bakanlığı, e-posta: hilalturan06@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6062-1226.

ⁱⁱⁱ Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta: hasanatak@kku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5637-2186.

interplay between perceived femininity, marital satisfaction, and psychological resilience within this demographic.

Keywords: Perception of Femininity, Marital Dissatisfaction, Resilience.

Structured Abstract

In our societal context, women's self-perceptions are often influenced by prevailing social dynamics. Social constructs dictate the roles and obligations ascribed to women, with many individuals internalizing and integrating these constructs into their identities. Consequently, understanding the factors shaping the self-perception of women with children having special needs is of paramount importance. Within the cultural framework of femininity in our locale, attributes such as motherhood, companionship, and sacrifice hold prominence. This study thus endeavors to explore the perception of femininity through the lens of women's self-concern, sacrificial disposition, and prioritization of their children, aiming to discern whether the societal norms align with the perceptions of mothers with special needs children.

The primary objective of this study is to probe into women's perceptions of femininity, with a secondary aim to investigate the impact of maternal resilience in navigating the challenges they encounter and the satisfaction derived from their marital relationships on their perception of femininity. Towards these objectives, a sample of 313 mothers with special needs children was accessed through a convenient sampling method. Data collection involved the administration of a personal information questionnaire, the Perception of Femininity Scale for Mothers with Special Needs, the Marital Dissatisfaction Scale, and the Brief Psychological Resilience Scale. Data analysis employed statistical methods such as one-way ANOVA and regression.

The study findings underscore significant variations in mothers' perceptions of femininity, contingent upon maternal age, educational attainment, the age of the child, and levels of spousal support. However, variables such as socioeconomic status, birth order, and the specific special needs category of the child displayed no discernible effect on maternal perceptions of femininity. Notably, maternal age between 26 and 45 years correlated with significantly higher levels of femininity perception, possibly indicative of accrued maternal experience and personal maturation over time. Furthermore, mothers with primary or secondary education exhibited elevated perceptions of femininity compared to their university-educated counterparts. Given the inherently stressful nature of caring for a child with special needs, spousal support emerged as a critical determinant, with mothers perceiving inadequate support exhibiting diminished perceptions of femininity.

Contrary to expectations, marital dissatisfaction exhibited no significant impact on femininity perception, although marital relationships typically influence women's self-assessments. Conversely, psychological resilience emerged as a robust predictor, positively correlating with femininity perception. Notably, the study participants exhibited high femininity perception scores, low levels of marital dissatisfaction, and moderate levels of psychological resilience, suggesting a nuanced interplay between societal expectations and personal experiences in shaping maternal self-perception.

In light of these findings, both practitioners and researchers are urged to prioritize initiatives aimed at supporting mothers of children with special needs. Interventions geared towards enhancing maternal well-being can foster more autonomous self-perceptions among mothers, independent of societal constructs, thereby fostering healthier maternal-child relationships. Recommendations include regular informational sessions, psychological support services, the establishment of social spaces conducive to relaxation, flexible employment opportunities, expanded counseling services for families, and the implementation of comprehensive support programs catering to the unique needs of mothers. Moreover, future research endeavors should delve into experimental investigations on femininity perception and marital satisfaction among mothers of special needs children, develop and assess training programs, and expand studies to encompass larger sample sizes.

Giriş

İnsanlar için evlilik ve çocuk sahibi olmak hayatlarının en önemli aşamasıdır. Bir çocuğun sorumluluğunu almak, onu yetiştirmek çoğu zaman zorlu ve stresli bir süreç olarak değerlendirilir. Özel gereksinimli bir bireyin ebeveyni olmak ise daha fazla ve farklı zorlukları beraberinde getirmektedir. Örneğin özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin depresyon ve anksiyete düzeyleri çocuğu normal gelişim gösteren ebeveynlere göre daha yüksektir (Şengül ve Baykan, 2012; Tura, 2017).

Özel gereksinimi olan bir çocuğun bakımının zor olması, kültürel dokunun çocuk bakım sorumluluğunu genellikle annelere yüklemesi, erkeklerin dışarıda bir işte çalışıyor olması gibi nedenlerle özel gereksinimli çocukların bakımlarından çoğunlukla anneler sorumlu tutulmaktadır. Çocukların bakım yükünün kadınlarda olması nedeniyle özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmaktan kaynaklanan olumsuz durumlardan anneler, babalardan daha çok etkilenmektedir (Toros, 2002; Sardohan-Yıldırım ve Akçamete, 2014). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri babalara göre daha yüksektir (Manor-Binyamini, 2010; Bilge ve ark., 2014; Pisula ve Parebowicz-Dörsman, 2017). Anneler sürekli çocukları ile evde zaman geçirdikleri için sosyalleşme seviyeleri düşük olabilmektedir. Sosyal hayatlarının sınırlı olması sosyal destek ağlarının da sınırlı olmasına yol açarak annelerin yalnız kalmasına sebep olmaktadır. Engelli çocuğu olan annelerin depresyon ve stres düzeyleri normal gelişim gösteren çocuğu olan annelere kıyasla da daha fazladır (Toros, 2002; Arnoud ve ark., 2008; Alghamdi ve ark., 2022). Ayrıca annelerin evlilik uyumları, aile yaşam kaliteleri ve aile işlevleri diğer annelere göre daha düşüktür (Toros, 2002; Ayyıldız ve ark., 2012; Kara, 2016; Manor-Binyamini, 2010; Pisula ve Parebowicz-Dörsman, 2017).

Toplumda kadın ve erkekler için belirlenmiş roller vardır ve kadınların en önemli rolü annelik olarak değerlendirilmektedir. Kadınların çoğunluğu içinde yetiştikleri toplumun kendilerine sundukları rolleri benimsemektedir. Bu nedenle kadınlar için genellikle anne olmak, kadın olmanın önüne geçmektedir. Anneler çocukları söz konusu olduğunda kendi ihtiyaçlarından taviz verebilir hale gelirler. Kadınlar için anneliğin başka bir şeyle kıyaslanması söz konusu değildir (Yıldırım, 2020). Bu sebeple annelik, kadınlık algısının değerlendirmesinde en önemli kavramdır. Toplum, bir kadının değerlendirirken kadının anneliği ve doğurganlığına vurgu yapar. Bundan dolayı toplumda anneliğin kadına statü kazandıracığına ve eşiyile bağının güçlenmesini sağlayacağına yönelik bir inanç vardır (Barutçu, 2014). Kadının rol ve sorumluluklarının toplum tarafından belirlendiği bir ortamda kadınların kendilerine yönelik algılarının nasıl şekillendiği de önemli bir unsurdur. Bir kadının kendisine yönelik değerlendirmesinde annelik ve bununla bağlantılı olarak fedakârlık özelliği ön plandadır. Toplum ve toplumun beklentileri dışında dış görünüş ve cinsellik gibi unsurlar da kadınların kendi algılarını şekillendirmektedir (Eydoux ve ark., 2020). Yaşadıkları zorluklar nedeniyle daha fazla fedakârlık yapmak zorunda kalan özel gereksinimli çocuğu olan annelerin kendilerine yönelik algılarının incelenmesi hem literatüre hem de uygulayıcılara katkı sağlayabilir.

İnsanlar genel olarak mutlu olmak, neslin devamını sağlamak, çocuk sahibi olabilmek, cinselliği sağlıklı bir şekilde yaşayabilmek, toplumsal beklentileri karşılamak, sevme, sevilme ve güven ihtiyacını karşılamak gibi amaçlar nedeniyle evlenme ihtiyacı duyarlar (Canel, 2012; Kumcağız ve Ertuğ, 2016). Çiftler evlendikleri zaman birbirlerine karşı aşk, sevgi, şefkat gibi olumlu duygulara sahiptirler. Ancak bazı evliliklerde bu olumlu duygular zaman içerisinde azalabilir ve eşlerin birbirlerine karşı memnuniyetsizlikleri başlayabilir. Evlilik hoşnutsuzluğu eşler arasındaki duygusal bağın kademeli olarak kaybını, eşe duyulan ilginin azalmasını, duygusal uzaklaşmayı ve duyarsızlık hissinin artmasını içerir (Kayser-Kersten, 1990). Eşlerin karşılaştıkları çeşitli sorunlarla başa çıkamamalarının evlilik hoşnutsuzluğuna neden olan en güçlü faktör olduğu düşünülmektedir (Storaasli ve Markman, 1990). Eşler evliliklerinin ilk yıllarından itibaren genel olarak iletişim, maddi konular, cinsellik, yaşam problemleri, stres yaşantısı gibi konularda problem yaşamaktadır (Storaasli ve Markman, 1990; Westmann ve ark., 2004). Yaşanılan problemler zaman içerisinde sabit kalsa da eşlerin birbirlerine karşı tahammülü ve hoşgörüsü azalmış olduğu için evlilik hoşnutsuzluğu zaman içerisinde artmaktadır (Lovner ve ark., 2014). Evlilik hoşnutsuzluğu eşlerin yaşam kalitesini, evlilik doyumunu, çocuklarıyla ilişkisini ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Çağ ve Yıldırım, 2018; Artan ve ark., 2021; Çetin, 2021; Rothenberg ve ark., 2016; Wood ve ark., 2019).

306

Evlilikte yaşanan problemler bireyler için olumsuz yaşam deneyimi oluşturarak onların psikolojik sağlıklarını etkilemektedir. Bu nedenle insanlar hayatları boyunca evlilikte yaşadıkları sıkıntılar dışında da birçok zorlu yaşantı ve travmatik deneyimlerle karşılaşmaktadır. Bu yaşantı ve deneyimlerle nasıl mücadele edildiği ve uyum sağlandığı psikolojik sağlamlıkla ilgilidir. Psikolojik sağlamlığın farklı tanımlamaları olmakla beraber tüm tanımlamaların ortak noktası genel olarak zorlu yaşam olaylarına uyum sağlama durumudur. Psikolojik sağlamlık için çeşitli risk faktörleri ve koruyucu faktörler bulunmaktadır. Erken Doğum ve olumsuz yaşam olayları, ebeveynlerin ölümü, ayrılıkları, hastalıkları, ergen dönemde anne olma, ekonomik zorluklar, yoksulluk, istismar, savaş, doğal afetler, şiddet gibi unsurlar risk faktörleridir (Kararımak, 2006; Zolkski ve Bullock, 2012; Gavidia-Payne ve ark., 2015; Khan ve Deb, 2021; Topbaş, 2021). Gerekli önlemlerin alınabilmesi için risk faktörlerini bilmek oldukça önemlidir. Olumlu ve kolay mizaç, benlik saygısı, problem çözme becerisi, öz yeterlik, destekleyici anne baba tavrı, çocuğa yönelik gerçekçi beklentiler, akran desteği, etkili sosyal ortamlar, sosyal destek gibi unsurlar da koruyucu faktörlerdir (Bonnie Benard, 1991; Begun, 1993; Gilligan, 2000; Buckner ve ark., 2003; Beyond Blue LTD, 2017; Alparıslan ve ark., 2019; Rademacher ve ark., 2022; Khan ve Deb, 2021).

Bu bağlamda, araştırmanın 2 temel amacı bulunmaktadır. Bu araştırmanın ilk amacı özel gereksinimli çocuğu olan annelerin kadınlığa dair algılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın ikinci amacı ise evlilik hoşnutsuzluğu ile psikolojik sağlamlığın kadınlık algısının yordayıcıları olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Özel gereksinim duyan çocuğu olan annelerin kadınlık algısı annenin yaşı, sosyoekonomik düzeyi, eğitim düzeyi, eşinin desteğine dair algısı, çocuğun yaşı,

çocuğun doğum sırası, çocuğun özel gereksinim grubu değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

2. Evlilik hoşnutsuzluğu ve psikolojik sağlamlık, özel gereksinimli çocuğu olan annelerin kadınlık algısını anlamlı biçimde yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada özel gereksinim duyan çocuğu olan annelerin kadınlık algısı, evlilik hoşnutsuzluğu ve psikolojik sağlamlık düzeyleri puanları ölçek kullanarak ölçülerek sayısal veriler ile açıklanmaya çalışılacağı için araştırma türü olarak nicel araştırma kullanılmıştır. Nicel araştırma modelleri içerisinde betimleyici ve ilişkisel (bağlantısal) araştırma modelleri kullanılmıştır (Büyüköztürk ve ark., 2022).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini özel gereksinim duyan çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında uygun örneklem yöntemiyle 313 kadına ulaşılmıştır ve katılımcıların demografik özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerine göre betimsel istatistikleri

Demografik Özellikler	n	%	
Yaş	18-25	26	9,3
	26-35	79	28,3
	36-45	119	42,7
	46-64	40	14,3
	65+	15	5,4
Sosyoekonomik Düzey	Düşük	36	12,9
	Orta	167	59,9
	İyi	61	21,9
	Çok İyi	15	5,4
Eğitim Düzeyi	Okuryazar	12	4,3
	İlköğretim	94	33,7
	Lise	94	33,7
	Üniversite	73	26,2
	Diğer	6	2,2
Çocuğun Yaşı	0-2	12	4,3
	3-7	94	33,7
	8-11	88	31,5
	12-18	47	16,8
	18+	38	13,6
Çocuğun Doğum Sırası	Birinci	158	56,6
	İkinci	77	27,6
	Üçüncü	40	14,3
	Dördüncü	1	0,4
	Diğer	3	1,1
Çocuğun Özel Gereksinim Durumu	Zihinsel Yetersizlik	37	13,3
	Özel Öğrenme Güçlüğü	17	6,1
	İşitme ve Görme Yetersizliği	26	9,3
	Dil ve Konuşma Güçlüğü	30	10,8

	Otizm	72	25,8
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	22	7,9
	Down Sendromu	16	5,7
	Diğer	59	21,1
Eş Desteği	Hiç	16	5,7
	Nadiren	45	16,1
	Bazen	77	27,6
	Sıklıkla	141	50,5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunu 36-45 yaş grubunda olan anneler oluşturmaktadır. 36-45 yaş grubundaki anneler toplam grubun %42,7'sini oluşturmaktadır. 65 yaş ve üstü annelerin oranı %5,4 ile en düşük orandır. Katılımcıların yarısından çoğunun sosyoekonomik düzeyi orta derecede olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi değişkeninde ise ilköğretim ve lise mezunu katılımcı oranı %33,7 aynıdır. 3-7 yaş aralığındaki çocukların oranı %33,7 en fazladır. 8-11 yaş grubundaki çocuk oranı da %31,5 ile 3-7 yaş grubuna en yakın olan gruptur. Özel gereksinimli çocuklar çoğunlukla annelerin ilk çocuklarıdır. Katılımcı annelerin çocuklarının %25,8' i otizmlilerdir. Annelerin eşlerinden %50,5 oranında sık destek görmektedirler. Hiç destek görmediklerini belirtenlerin oranı ise 5,7'dir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada verilerin toplanabilmesi için Kişisel Bilgi Formu, Özel Gereksinim Duyan Çocuğu Olan Annelerin Kadınlık Algıları Ölçeği, Evlilik Hoşnutsuzluğu Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ) kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanılması için gerekli izinler alınmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaşı, sosyoekonomik düzeyi, eğitim düzeyi, eşinin desteğine dair algısı, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun özel gereksinim grubu bilgilerin toplanabilmesi için kişisel bilgi formu hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Özel Gereksinim Duyan Çocuğu Olan Annelerin Kadınlık Algısı Ölçeği

Ölçek geliştirme sürecinin ilk aşamasında öncelikli olarak özel gereksinimli bireylerin annelerinin yaşamış olduğu sorunlara ve kadınlık algısına yönelik literatürdeki çalışmalar incelenmiştir. Araştırma konusuna karar vermeden önce özel gereksinimli çocuğu olan yaklaşık 10 anneye yönelik yapılan gözlemler ve literatür çalışmaları doğrultusunda annelerin kendilerine yönelik algılarını etkileyebilecek unsurlar belirlenmiştir. Anneler genel olarak kadınlıklarını annelik, fedakârlık, acizlik özellikleri bağlamında değerlendirdiği görülmüştür. Bu kapsamda, 25 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. 1 uzmandan değerlendirmesi istenilmiş ve değerlendirme sonucunda havuzdaki madde sayısı 21 maddeye indirilmiştir. Ölçeğin 21 maddelik hali özel eğitim alanında çalışan 2 uzman ve ölçek değerlendirme alanında çalışan 1 uzman olmak üzere toplamda 3 uzman görüşüne sunulmuştur. Ayrıca özel gereksinimli çocuğu olan bir aile tarafından da ölçek maddelerinin incelenmesi istenilmiştir.

Değerlendirmeler sonucunda ölçeğin 21 maddelik halinin uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçek 5'li likert tipi olarak tasarlanmış olup, bana hiç uygun değil (1), bana uygun değil (2), bana biraz uygun (3), bana uygun (4) ve bana tamamen uygun (5) şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçeğe yönelik faktör analizi ve iç güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda toplam varyansın %59,585'ini açıklayan 4 faktörlü ve 19 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .69 olarak hesaplanmıştır.

Evlilik Hoşnutsuzluğu Ölçeği

Çalışmada annelerin evlilik hoşnutsuzluk düzeylerini ölçmek amacıyla Kayser (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye Çelik (2013) tarafından uyarlanarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Evlilik Hoşnutsuzluğu Ölçeği kullanılmıştır.

Evlilik Hoşnutsuzluğu Ölçeği 21 madden oluşan 4'lü likert (1=doğru değil – 4=çok doğru) tipi bir ölçektir. Ölçekte 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 16, 21. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin tüm maddelerinden alınan puanlar toplanarak evlilik hoşnutsuzluğu puanı elde edilmektedir. Ölçekten en düşük 21 ve en yüksek 84 puan alınmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ)

Çalışmada annelerin psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek amacıyla Smith ve ark. (2008) tarafından geliştirilen Türkçe'ye Doğan (2015) tarafından uyarlanarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği kullanılmıştır.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği 6 madden oluşan 5'li likert (1=hiç uygun değil-5=tamamen uygun) tipi bir ölçektir. Ölçeğin 2, 4 ve 6. maddeleri ters kodlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

İşlem

Çalışmada veriler Haziran-Aralık 2023 tarihleri arasında online ve yüz yüze toplanmıştır. Verilerin çevrimiçi ortamda toplanabilmesi için Google Forms üzerinden bir form oluşturulmuş ve araştırmaya katılmayı kabul eden annelere link gönderilmiştir. Bireysel olarak ulaşılamayan annelere ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ulaşılmıştır. Katılımcılara ölçekler sunulmadan önce araştırmanın amacı ve işleyişi hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ettikleri dair onay alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma sonunda toplanan veriler SPSS 26.0 paket programında analiz edilmiştir. Çalışmanın analizinde betimsel istatistikler, korelasyon analizi, regresyon ve tek yönlü ANOVA istatistiklerinden yararlanılmıştır. Veriler analiz edilirken güven aralığı %95 alınmıştır.

Bulgular

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelere Yönelik Kadınlık Algısı Ölçeği, Evlilik Hoşnutsuzluğu Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği' ne yönelik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 2' de sunulmuştur.

	N	$\bar{X}$	SS	Minimum	Maksimum
Kadınlık Algısı	279	64,94	8,13	48	83
Evlilik Hoşnutsuzluğu	279	41,42	13,21	21	73
Psikolojik Sağlık	279	19,04	4,58	7	30

Tablo 2 incelendiğinde “Kadınlık Algısı” ölçeğinin puan ortalamasının 64,94 (SS=8,13), “Evlilik Hoşnutsuzluğu” ölçeğinin puan ortalamasının 41,42 (SS=13,21) ve “Psikolojik Sağlık” ölçeğinin puan ortalamasının ise 19,04 (SS=4,85) olduğu görülmüştür. Katılımcıların kadınlık algısı düzeylerinin yüksek, Evlilik hoşnutsuzluğu düzeylerinin düşük ve psikolojik sağlık düzeylerinin ise orta derecede olduğu görülmüştür.

Kadınlık algısı puanlarının değişimi üzerinde annenin yaşı, sosyoekonomik düzeyi, eğitim düzeyi, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun özel gereksinim grubu ve eşinin desteği değişkenlerinin etkisinin olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. ANOVA analizleri sonucunda annenin yaşı, eğitim düzeyi, çocuğun yaşı ve eş desteği değişkenlerinin kadınlık algısı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur

Tablo 3. Kadınlık algısı ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre ANOVA analizi sonuçları

	Grup	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Kadınlık Algısı	18-25	Gruplar Arası	923,067	4	230,767	3,620	0,007
	26-35	Grup İçi	17464,897	274	63,741		
	36-45	Toplam	18387,964	278			
	46-64						
	65+						

Tablo 3'te yaş değişkenine göre annenin kadınlık algısı puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan ANOVA analizler sunulmuştur. ANOVA sonuçlarına göre kadınlık algısı puan ortalamaları annenin yaşı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4-274) = 3,620$; $p < .05$). Anlamlı sonucun hangi gruplar arasında bulunduğunu araştırmak amacıyla yapılan Games-Howell testi sonuçlarına göre 18-25 yaş grubu ile 26-35 yaş grubu arasında ve 18-25 yaş grubu ile 36-45 yaş grubu arasında farklar bulunmuştur. 36-45 (Ort=66,76) ve 26-35 (Ort=64,46) yaş gruplarındaki annelerin kadınlık algısı düzeyleri 18-25 (Ort=61,27) yaş grubundaki annelerin kadınlık algısından anlamlı biçimde daha yüksektir.

Tablo 4. Kadınlik algısı ölçeği puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre ANOVA analizi sonuçları

Grup	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	
Kadınlik Algısı	Okuryazar	Gruplar	1834,047	4	458,512	7,589	0,000
	İlköğretim	Arası					
	Lise	Grup İçi	16553,917	274	60,416		
	Üniversite	Toplam	18387,964	287			
	Diğer						

Tablo 4’te eğitim düzeyi değişkenine göre annenin kadınlik algısı puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan ANOVA analizler sunulmuştur. ANOVA sonuçlarına göre kadınlik algısı puan ortalamaları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4-274) = 7,589$; $p < .05$). Anlamlı sonucun hangi gruplar arasında bulunduğunu araştırmak amacıyla yapılan Games-Howell testi sonuçlarına göre üniversite ve ilköğretim ile lise ve üniversite ($Ort=60,86$) arasında farklar bulunmuştur. İlköğretim ($Ort=67,37$) ve lise ($Ort=65,59$) mezunu annelerin kadınlik algısı düzeyleri üniversite ($Ort=60,86$) mezunu annelerin kadınlik algıları düzeyine göre anlamlı biçimde daha yüksektir.

Tablo 5. kadınlik algısı ölçeği puanlarının çocuğun yaşı değişkenine göre ANOVA analizi sonuçları

Grup	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	
Kadınlik Algısı	0-2	Gruplar	987,375	4	246,844	3,887	0,004
	3-7	Arası					
	8-11	Grup İçi	17400,590	274	63,506		
	12-18	Toplam	18387,964	287			
	18+						

Tablo 5’te çocuğun yaş değişkenine göre annenin kadınlik algısı puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan ANOVA analizler sunulmuştur. ANOVA sonuçlarına göre kadınlik algısı puan ortalamaları çocuğun yaşı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $F(4-274) = 3,887$; $p < .05$). Anlamlı sonucun hangi gruplar arasında bulunduğunu araştırmak amacıyla yapılan Games-Howell testi sonuçlarına göre 3-7 yaş grubu ile 8-11 ve 8-11 ile 12-18 yaş grubu arasında farklar bulunmuştur. 8-11 ($Ort=64,41$) yaş grubunda çocuğu olan annelerin kadınlik algısı düzeyleri 3-7 ($Ort=63,46$) ve 12-18 ($Ort=63,19$) yaş gruplarında çocuğu olan annelerin kadınlik algısı düzeyinden anlamlı biçimde daha yüksektir.

Tablo 6. Kadınlik algısı ölçeği puanlarının eş desteği değişkenine göre ANOVA analizi sonuçları

Grup	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	
Kadınlik Algısı	Hiç	Gruplar	1547,476	3	515,825	8,423	0,000
	Nadiren	Arası					
	Bazen	Grup İçi	16840,488	275	61,238		
	Sıklıkla	Toplam	18387,964	278			

Tablo 6’ da eş desteği değişkenine göre annenin kadınlik algısı puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan ANOVA analizler sunulmuştur. ANOVA sonuçlarına göre kadınlik algısı puan ortalamaları eş desteği değişkenine göre anlamlı olarak

farklılaşmaktadır, $F(3-275) = 8,423$; $p < .05$). Anlamlı sonucun hangi gruplar arasında bulunduğunu araştırmak amacıyla yapılan Games-Howell testi sonuçlarına göre hiç ile nadiren arasında, hiç ile bazen arasında ve nadiren ile sıklıkla arasında farklar bulunmuştur. Eşlerinden nadiren (Ort=69,42) destek alan annelerin kadınlık algısı düzeyleri eşlerinden hiç (Ort=60,19) destek almayan ve sıklıkla (Ort=63,64) destek alan annelerin kadınlık algısı düzeyinden, eşinden bazen (Ort=65,69) destek alan annelerin kadınlık algısı düzeyi ise eşinden hiç (Ort=60,19) destek alamayanlara göre anlamlı biçimde daha yüksektir.

Evlilik hoşnutsuzluğu ve psikolojik sağlamlığın kadınlık algısını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Evlilik hoşnutsuzluğu ve psikolojik sağlamlık değişkenleri sırasıyla modele eklenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Evlilik Hoşnutsuzluğu ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Kadınlık Algısı Düzeyini Yordamasına Yönelik Yapılan Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model		B	SH	ß	t	p
1	Evlilik	-0,039	0,037	-0,63	-1,053	,293
	Hoşnutsuzluğu					
2	Evlilik	-0,026	0,037	-0,043	-0,716	0,474
	Hoşnutsuzluğu					
	Psikolojik Sağlamlık	0,272	0,106	0,153	2,559	0,011

Tablo 7 incelendiğinde evlilik hoşnutsuzluğu değişkenini içeren birinci modelin kadınlık algısı değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Psikolojik sağlamlığın eklenmiş olduğu ikinci model de ise evlilik hoşnutsuzluğunun kadınlık algısı üzerindeki anlamsızlığı devam ederken psikolojik sağlamlığın kadınlık algısı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($R^2 = 0,027$, $p < .05$). Psikolojik sağlamlık, kadınlık algısı değişkeninin varyansındaki değişimin .03’ünü açıklamaktadır.

Model 1’ de evlilik hoşnutsuzluğu değişkeninin beta değeri negatif yönlü olduğu için evlilik hoşnutsuzluğu arttıkça kadınlık algısı düzeyleri azalmaktadır. Ancak evlilik hoşnutsuzluğunun anlamlılık seviyesi 0,05’ten büyük olduğu için bu etkinin istatistiksel bir anlamı bulunmamaktadır. Model 2’ de ise evlilik hoşnutsuzluğunun beta değeri yine negatif yönlü ($\beta = -0,043$); psikolojik sağlamlığın beta değeri ise pozitif yönlüdür ($\beta = 0,153$). Bu nedenle evlilik hoşnutsuzluğu arttıkça kadınlık algısı düzeyinde azalma, psikolojik sağlamlık arttıkça kadınlık algısı düzeyinde de artma meydana gelmektedir. Psikolojik sağlamlık değişkeninin anlamlılık seviyesi 0,05’ten küçük olduğu için de psikolojik sağlamlığın kadınlık algısı üzerindeki pozitif etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın amaçlarından birisi kadınlık algısı değişkeninin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesidir. Araştırma sonuçlarına göre kadınlık algısı annenin yaşına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Yaşları 26 ve 45 arasında olan annelerin kadınlık algıları düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Koç ve arkadaşları (2016)’nın yapmış olduğu bir araştırmada kadınlar bir anne olarak kendi benliklerini değerlendirmişlerdir.

Araştırmanın sonucunda 30 yaş ve üzeri annelerin annelik öz değerlendirme puanlarının 19 yaş ve altı yaş grubunda olan annelerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annelerin zaman içerisinde daha fazla tecrübe kazanmaları, profesyonelleşmeleri sebebiyle yaşı daha büyük olan annelerin kendilerine dair algılarının daha olumlu bir hal aldığı düşünülmektedir. Ayrıca orta yaş grubunda bulunan annelerin daha genç annelere kıyasla çocukların karşı tavırlarının daha bilinçli ve olgun, daha yaşlı annelere kıyasla ise çocuklarına karşı tavırlarının daha dinamik ve ilgili olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur (Atmaca ve ark., 2020). Annelerin eğitim düzeylerinin de kadınlık algısı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. İlköğretim ve lise mezunu annelerin üniversite mezunu annelere kıyasla kadınlık algısı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Kadınların, kadınlık algılarını etkileyen en önemli etkenin toplum ve kültürel yapı olması sebebiyle toplumsal cinsiyet algısı ve kadınlık algısı birbirleriyle yakın kavramlardır. Toplumsal cinsiyet algısı da kadınlık algısına benzer şekilde toplumun sosyal araçları ile şekillenmektedir (Günay-Turan, 2023). Literatürde kadınlık algısı ile ilgili fazla çalışma bulunmadığı için yakın kavramlarla ilgili sonuçlar dikkate alınarak değerlendirmeler yapılacaktır. Eğitim düzeyi yükseldikçe toplumsal cinsiyet algısının arttığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Ayçiçek, 2020). İş yaşamında iyi bir konuma ulaşmış ve eğitim düzeyi yüksek kadınlar anneliğini toplumun kendilerinden belediklerine göre değil kendi istek ve planlarına göre şekillendirmektedir (Dudu-Karaman ve Doğan, 2018). Eğitim düzeyi yüksek annelerin daha fazla iş gücüne katıldığı ve daha iyi ücrete sahip işlerde çalıştığı bilinmektedir (akt., Eryurt ve Ergöçmen, 2008). Özel gereksinimli çocuğu olana annelerin iş hayatında aktif olmasıyla beraber annelik vurgusunun zayıflaması; fedakârlık, acizlik gibi özelliklere daha az sahip olunması durumu ortaya çıkabilir. Araştırmanın sonuçlarına eşlerinden hiç destek alamayan annelerin kadınlık algıları en düşüktür. En yüksek kadınlık algısına ise eşlerinden bazen destek alan anneler sahiptir. Özel gereksinimli birey annesi olmak oldukça stresli bir durumdur. Stresin ise annelerin psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilediği bilinmektedir (Yalçın, 2014; Çiftçi-Arıdağ ve ark., 2019). Eş desteğinin de annelerin üzerindeki stresi ve iş yükünü azaltmış olacağı dikkate alındığında eşinden hiç destek alamayan annelerin kadınlık algılarının da düşük olması beklenen ve anlaşılan bir sonuçtur.

Bu araştırmanın amaçlarından birisi de evlilik hoşnutsuzluğu ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin kadınlık algısını yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Araştırma bulgularına göre evlilik hoşnutsuzluğu kadınlık algısını yordamazken psikolojik sağlamlık ise kadınlık algısını yordamaktadır. Günay Turan (2023)'ın yapmış olduğu bir çalışmada da toplumsal cinsiyet algısı ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik sağlamlıkla ilişkili bir kavram olan psikolojik iyi oluş üzerine yapılan bir çalışma da ise psikolojik iyi oluş ve toplumsal cinsiyet algısı arasında pozitif yönde bir ilişki vardır (Ayçiçek, 2020). Toplumsal cinsiyet rollerine dair daha eşitlikçi bir tutum sergileyen bireylerin psikolojik iyi oluşları dolaylı olarak da psikolojik sağlamlıkları daha yüksektir (Arıcı, 2018). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise eşitlikçi tutuma sahip öğrencilerin geleneksel tutuma sahip olan öğrencilere göre psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu

bulunmuştur (Göksel-Oflas, 2017). Ülkemizde kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek bir eşitlikçi cinsiyet algısına sahiptir (Esen ve ark., 2017). Toplumdaki geleneksel cinsiyet algısı çoğunlukla erkekleri memnun edecek şekilde şekillenmekte olduğu için kadınlar hak ettikleri değeri görememektedir. Kadınlar ev düzeni, çalışma hayatı, ekonomik destek, eğitim, sosyal hayat gibi birçok alanda ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kadınların toplumsal cinsiyet algılarının daha eşitlikçi bir algı olması anlaşılır olmaktadır. Kendilerine yönelik olumlu algıları olan kadınların psikolojik sağlamlıkları da yüksek olması da beklenen bir durumdur. Toplumsal cinsiyet algısı evlilik ilişkisinde de etkili olmaktadır. Bu araştırmada evlilik hoşnutsuzluğunun kadınlık algısı üzerinde bir etkisi bulunmamıştır. Alanyazında kadınlık algısı ve evlilik hoşnutsuzluğu ile ilgili yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak yakın kavram olan evlilik uyumu ile toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar mevcuttur. Akademisyen kadınlarla yapılan bir araştırma da eşleri arasında eşitlik temelli iş bölümünün kadınların evlilik uyumlarını artırdığı bulunmuştur (Erzeybek ve Gökçearsan-Çiftci, 2019). Bir başka çalışmada ise eşleri ile eşit rol ve sorumlulukları olduğuna inanan kadınların evlilik uyumlarının daha yüksek ve psikopatoloji belirtilerinin daha az olduğu vurgulanmıştır (Yüksel, 2013). Toplumsal cinsiyet algısı açısından daha fazla eşitlikçi tutuma sahip çiftlerin evlilik doyumları düzeylerinin gelenekçi çiftlere kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Zammichieli ve ark., 1988). Bu araştırmaların yanı sıra eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına sahip bireyleri evlilik doyumlarının daha düşük olduğunu belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Kaplan, 2016).

Bu araştırma özel gereksinimli çocuğu olan annelerle yürütülmüştür. Kadın olmanın zorluklarının yanına özel gereksinimi olan bir çocuğa sahip olmanın zorlukları da etkilenince bu annelere yönelik çalışmaları yapılmasının gerekliliği vardır. Bu bağlamda özel gereksinimli çocuğu olan annelere yönelik politikalar ve programlar geliştiren uygulayıcılara yönelik annelere yönelik düzenli olarak bilgilendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, annelere düzenli olarak psikolojik destek sağlanması, özel gereksinimli çocuklar için mola evleri, parklar, oyun ve gelişim alanları gibi sosyal alanların geliştirilmesi ve annelerin kendilerine zaman ayrılmasının sağlanması, annelere esnek çalışma imkanlarının sağlanması, ailelere danışmanlık hizmetlerinin artırılması, annelere yönelik destek programlarının oluşturulması ve takip edilmesi, özel gereksinimli bireyleri bakım hizmetlerine yönelik hizmetlerin artırılması, rehabilitasyon merkezi hizmetlerinin iyileştirilmesi şeklinde bazı önerilerde bulunulabilir. Bunu yanı sıra özel gereksinimli çocuğu alan annelerin kadınlık algısı, evlilik hoşnutsuzluğuna yönelik deneysel çalışmaların yapılması, eğitim programlarının hazırlanarak anneler üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve daha geniş bir örneklem grubu ile çalışılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Alghamdi, K., Alahmadi, S., Sayedahmad, A. ve Mosleh, H. (2022). Psychological well being of mothers of children with autism in Saudi Arabia. *Cureus*, 14(3), 1-7. <https://doi.org/10.7759/cureus.23284>
- Alparslan, A. M., Taş, M.A., Ceyhan, S. ve Kenar, G. (2019). dün çocukluktaki zorluklar bugünkü psikolojik sermayeyi etkiler mi? *MAKÜ-BİFD*, 2(1), 16-34. <https://hdl.handle.net/11672/2942>
- Arnaud, C., White-Koning, M., Michelsen, S.I., Parkes, J., Parkinson, K., Thyen, U., Beckung, E., Dickinson, H. O., Fauconnier, J., Marcelli, M., McManus, V. ve Colver, A. (2008). parent reported quality of life of children with cerebral palsy in Europe. *PEDIATRICS*, 121(1), 54-64. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-0854>
- Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artan, T., Atak, I., Ofluoğlu, A., Turk, H., & Unlu, D. (2021). Covid-19 salgını sürecinde ilişki doyumu ve ilişki hoşnutsuzluğunun incelenmesi. *Aurum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 25-40.
- Ayçiçek, V. (2020). Kadınlarda toplumsal cinsiyet algısı, psikolojik iyi oluş ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ayyıldız, T., Konuk-Şeker, D., Kulakçı, H. ve Veren, F. (2012). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin stresle baş etme yöntemlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 11(2), 1-12. https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000078
- Barutçu, A. (2014). Annelik-cinsellik-beden *Masters of Sex* dizisi üzerinden 1950'ler Amerikası kadınlık hallerine bakış. *İlef Dergisi*, 1(2), 37-57. <https://doi.org/10.24955/ilef.106591>
- Begun, A. L. (1993). Human behavior and the social environment. *Journal of Social Work Education*, 29(1), 26-35. <https://doi.org/10.1080/10437797.1993.10778796>
- Belek-Erşen, U. (2015). Farklı sosyal kategorilerden kadınların toplumsal cinsiyet algıları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 184-213. DOI <https://doi.org/10.17572/mj2015.2.184213>
- Benard, B. (1991). *Fostering resiliency in kids: protective factors in the family, school, and community*. Oregon: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Beyond Blue Ltd. (2017). *Building resilience in children aged 0-12: A practice guide*.
- Bilge, A., Buruntekin, F., Demiral, O., Özer, N.G., Keleş, B., Yalçın, E., Tavukçu, G., Kiray, A., Siviloğlu, T. ve Bol, S. (2014). Engelli yakınlarına verilen "stresle baş etme ve yaşam doyumunu artırma" eğitiminin etkinliğinin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 610-621.
- Buckner, J.C., Mezzacappa, E. ve Beardslee, V. R. 2003. Characteristics of resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development and Psychopathology*, 15, 139-162. <https://doi.org/10.1017/s0954579403000087>.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (32. baskı). Pegem Akademi Yayınları
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2018). Bazı sosyo-demografik değişkenlere göre evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri: bir profil çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(26), 1027-1042. <https://doi.org/10.17755/esosder.341296>
- Çelik, E. (2012). *Evlü bireylerin cinsel özgüven düzeyleri ile cinsel öz-yeterlik, evlilik yaşam doyumunu ve cinsel utangaçlıklarının incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Çelik, E. (2013). Evlilik hoşnutsuzluğu ölçeğinin türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 249-161. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5663>
- Çetin, S. (2021). *Evlilik hoşnutsuzluğunda kıskançlık ve duygu düzenleme güçlüğü'nün etkisinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi-Arıdağ, N., Erus, S. ve Ünsal-Seydoğulları, S. (2019). Eş desteğinin evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1014-1024. <https://doi.org/10.17755/esosder.424421>
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Dudu-Karaman, E. ve Doğan, N. (2018). Annelik rolü üzerine: kadının "annelik" kimliği üzerinden tahakküm altına alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1475-1496. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214>
- Esen, E., Siyez, D. M., Soylyu, Y., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E- Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-63. <https://doi.org/10.19160/5000197327>
- Eryurt, M. A. ve Adaklı-Ergöçmen, B. A. (2008). Ebeveyn eğitiminin doğurganlık üzerindeki etkisi. *Nüfusbilim Dergisi*, 30(1), 13-28.
- Erzeybek, B. ve Gökçearslan-Çiftci, E. (2019). Akademisyen kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 61-80.
- Eydoux, R., Castinetti, F., Authier, M., Vialle, M., Alberal, F., Brue, T. ve Courbiere, B. (2020). Women's perceptions of femininity after craniopharyngioma: a qualitative study. *Clinical Endocrinology*, 94, 880-887. <https://doi.org/10.1111/cen.14378>
- Faizal.A., Sidi.H., Whap, S., Zin.M.ve Baharuddin N. (2017) Assessment of marital dissatisfaction and its association with sexual dysfunction and psychiatric morbidities among primary health attenders in Malaysia. *IIUM Medical Journal Malaysia*, 16(2). 19-26. <https://doi.org/10.31436/imjm.v16i2.320>
- Gavidia-Payne, S., Denny, B., Davis, K., Francis, A. Ve Jackson, M. (2015). Parental resilience: A neglected construct in resilience research. *Clinical Psychologist*, 19, 111-121. <https://doi.org/10.1111/cp.12053>
- Gezer-Tuğrul, Y. (2019). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların annelik deneyimler üzerine bir saha çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3, 71-90.
- Gilligan, R. (2000). adversity, resilience and young people: the protective value of positive school and spare time experiences. *Children & Society*, 14, 37-47. <https://doi.org/10.1111/j.10990860.2000.tb00149.x>
- Gizir, C.A. (2007). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Göksel-Oflas, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa ve risk faktörlerine göre yordanması. [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülmez, N., İra, N., Yılmaz, İ. ve Özenç-İra, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde kadın algısı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 65-86. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.297851>

- Günay-Turan, M. (2023). *Çalışan kadınların toplumsal cinsiyet algılarının, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve stresle baş etme yöntemleriyle olan etkileşimi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- İşçi, D. (2018). *Kadınların farklı dönemlerdeki kadınlık algıları ve etkileyen faktörler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kaçar, T. (2022). *Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları, yaşam becerileri ve öz-kontrolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kadir Has Üniversitesi (2020). Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın algisi araştırması 2020. [https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline files/TTCKAA2022 5.pdf](https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline%20files/TTCKAA2022%205.pdf)
- Kaplan, K (2016). *Evlü bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karacaoğlu, K. ve Köktaş G. (2016). Psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma ilişkisinde iyimserliğin aracı rolü: hastane çalışanları üzerine bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, 3(2), 119-127. <https://doi.org/10.18394/iid.20391>
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 219-242. <https://doi.org/10.17066/pdrd.22262>
- Kaysner, K. (1996). The marital disaffection scale: an inventory for assessing emotional estrangement in marriage. *The American Journal of Family Therapy*, 24(1), 83-88. <https://doi.org/10.1080/01926189508251019>
- Kersten-Kaysner, K. (1990). The process of marital disaffection: Interventions at various stages. *Family Relations*, 39, 257-265. <https://doi.org/10.2307/584869>
- Khan, A. ve Deb, A. (2021). Family as a source of risk and resilience among adults with a history of childhood adversity. *Children and Youth Services Review*, 121, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105897>
- Koç, Ö., Özkan, H. ve Bekmezci, H. (2016). Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), 143-150. <https://hdl.handle.net/20.500.12498/757>
- Kumcağız, H. ve Ertuğ, K. (2016). Evlilik hoşnutsuzluğu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(10),601-621. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9780>
- Lavner, J. A., Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (2014). Relationship problems over the early years of marriage: stability or change? *J Fam Psychol*, 28(6), 979-985. <https://doi.org/10.1037/a0037752>
- Manor-Binyamini, I. (2011). Mothers of children with developmental disorders in the bedouin community in Israel: family functioning, caregiver burden, and coping abilities. *J Autism Dev Disord*, 41, 610-617. <https://doi.org/10.1007/s10803-010-1080-1>
- Mehran, F., Leonard, T. ve Samuel-Lajeunesse, B. (1999). Anorexia nervosa: changes in the perception of femininity, figure, diet and clothing concepts with inpatient treatment. *European Eating Disorders Review*, 7, 111-120. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0968\(199905\)7:2<111::AID-ERV264>3.0.CO;2-L](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0968(199905)7:2<111::AID-ERV264>3.0.CO;2-L)
- Sardohan-Yıldırım, A. E. ve Akçamete, G. (2014). Çoklu yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin erken çocukluk özel eğitimi hizmetleri sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(1), 74-89. <https://doi.org/10.30703/cije.321336>

- Seider, B. H., Hirschberger, G., Nelson, K. L. ve Levenson, R. W. (2009). We can work it out: Age differences in relational pronouns, physiology, and behavior in marital conflict. *Psychology and Aging*, 24(3), 604-613. <https://doi.org/10.1037/a0016950>
- Storaasli, R. D. ve Markman, H. J. (1990). Relationship problems in the early stages of marriage: A longitudinal investigation. *Journal of Family Psychology*, 4(1), 80-98. <https://doi.org/10.1037/08933200.4.1.80>
- Şengül, S. ve Baykan, H. (2012). Zihinsel engelli çocukların annelerinde depresyon, anksiyete ve stresle başa çıkma tutumları. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 14, 30-39. <https://hdl.handle.net/20.500.12933/652>
- Şenol, D. ve Yıldız, S. (2014). *Sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan düşük seviyede yaşamlarını sürdüren ücretli bir işte çalışmayan kadınların 'kadın algısı'-Ankara örnekleme ile* (Sözlü sunum). Uluslararası 1. Orta Doğu Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Olsson, M.B. ve Hwang, P.C. (2003). Influence of macrostructure of society on the life situation of families with a child with intellectual disability: Sweden as an example. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47(4/5), 328-341. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2788.2003.00494.x>
- Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: bir alan araştırması. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 10, 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>
- Özşenol, F., Işıksan, V., Ünay, B., Aydın, H.İ., Akın, R. ve Gökçay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Pisula, E. ve Porębowicz-Doersmann, A. (2017). Family functioning, parenting stress and quality of life in mothers and fathers of polish children with high functioning autism or asperger syndrome. *PLoS ONE*, 12(10), 1-19. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0186536>
- Rothenberg W. A., Hussong, A. M. ve Chassin, L. (2016). Modeling trajectories of adolescent perceived family conflict: effects of marital dissatisfaction and parental alcoholism. *Journal of Research on Adolescence*, 27(1), 105-121. <https://doi.org/10.1111/jora.12259>
- Rademacher, L., Kraft, D., Eckart, C. ve Fiebach, C. J. (2023). Individual differences in resilience to stress are associated with affective flexibility. *Psychological Research*, 87, 1862-1879. <https://doi.org/10.1007/s00426-022-01779-4>
- Topbaş, M. (2022). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin bakım verme yükleri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kto Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Toros, F. (2002). Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon, evlilik uyumunun ve çocuğu algılama şeklinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi*, 3, 45-52.
- Tura, G. (2017). Engelli çocuğu olan ve çocuğu engelli olmayan annelerin anksiyete, depresyon ve psikoloji sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 30-36.
- Umrigar, D.M. ve Mhaske, R. (2022). Marital and sexual satisfaction, depression, anxiety and stress among wives of patients with chronic illnesses. *Indian Journal of Health and Well-being*, 13(1), 01 06. <https://doi.org/10.21276/apjhs.2022.9.3.23>
- Üçgöl, Ş. (2019). *Evlilik beklentisinin ve evlenme türlerinin evlilik hoşnutsuzluğuna etkisi Konya örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünver, Ş. ve Demirli, C. (2022). Çalışan evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rol algısı bağlamında aile içi rol dağılımı: Bir nitel araştırma. *International Journal of Social Inquiry* 15(1), 143-156. <https://doi.org/10.37093/ijsi.944705>

- Westman, M., Vinokur, A. D., Hamilton, V. D. ve Roziner, İ. (2004). Crossover of marital dissatisfaction during military downsizing among russian army officers and their spouses. *Journal of Applied Psychology*, 89(5), 769-779. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.89.5.769>
- Woods, S. B., Priest, J. B. Signs, T. L. ve Maier, C. A. (2019). In sickness and in health: The longitudinal associations between marital dissatisfaction, depression and spousal health. *Journal of Family Therapy*, 41, 102-125. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12207>
- Yazıcı-Çelebi, G. (2021). Kadınların kişilik özellikleri ile psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mavi Atlas*, 9(1), 132-146. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.832657>
- Yıldırım, S. (2022). Annelik ve kadınlık algısı üzerine uygulamalı bir değerlendirme. İçinde E. Dikici, O. Tire ve Z. Sevim Adıgüzel (Edt.), *Aile ve Sosyoloji* (s. 228-256). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Yıldız, G. (2019). Geleneksel bağlamda erkeklerin dönüşen kadınlık algısı -Şanlıurfa ili örneği. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3, 1-29.
- Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zammichieli, M. E., Gilroy, F. D. ve Sherman, M. F. (1988). Relation between sex role orientation and marital satisfaction. *personality and social psychology. Bulletin*, 14(4), 747-754. <https://doi.org/10.1177/0146167288144009>
- Zeybekoğlu-Akbaş, Ö. ve Dursun, C. (2022). Toplumsal değişme sürecinde annelik serüveni: Genç annelikten geç anneliğe geçiş. *Akademik Hassasiyetler*, 9(20), 107-128.
- Zolkoski, S. M. ve Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A Review. *Children and Youth Services Review*, 34, 2295-2303. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.08.009>

